

Forfatter: Hauch, Carsten

Titel: Robert Fulton: 1-2. - 1928

Citation: Hauch, Carsten: "Robert Fulton: 1-2. - 1928", i Hauch, Carsten: *Robert Fulton: 1-2. - 1928*, udg. af Niels Birger Wamberg , 1926-29, s. I. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/text/adl-texts-hauch02val-shoot-idm140500968754768.pdf> (tilgået 26. april 2024)

Anvendt udgave: Robert Fulton: 1-2. - 1928

INDLEDNING

I.

Efter Udsendelsen af »En polsk Familie« 1839 fortsætter Hauch med utrættelig Flid sin Produktion i Digtningens tre Hovedarter, i den Grad perfektibel, at han, skønt over 50 Aar gammel, i Lyrikken naar en Kulmination. Fuldblods Romantiker, som han af Naturen var, i en Snes Aar bosat i Ingemanns verdensfjerne Sorø, hvor der - efter H. C. Andersens Udsagn - »voxer Græs paa Torvet«, og i Opposition til det heibergske Formskærerlaugs dagklare Overfladekunst, maatte hans Digtning i en ikke ringe Grad blive paavirket af og beslægtet med den soranske fædrelandske Romantik. Paa den anden Side var Hauch en selvstændig Aand og derfor tillige i en stadig Modsætning netop til den ingemannske Maade at digte paa, og ud fra dette betænker han sig ikke paa at komme Heibergskolens Formkrav i Møde. Udviklingen ses i hans Dramaer. De første Tragedier skildrer som Shakespeares store og mærkelige Skikkelser; i Skuespillene fra Begyndelsen af 30-erne er Emnerne taget fra Verdenshistorien, ikke fra den hjemlige. Men i »Svend Grathe«, »Marsk Stig« og »Søstrene paa Kinnekullen« slutter han sig helt til den historiske og patriotiske Romantik, og ved Korrekthed i Verseformen beflitter han sig paa at opfylde de Fordringer, Heiberg stillede til et Digtværk; Lønnen derfor udeblev ikke; i en lovprisende Anmeldelse sætter Heiberg »Svend Grathe« II over »Macbeth«, en Dom, som Eftertiden højligt har underkendt.

I Romanerne arbejder Hauch bevidst paa at yde Arbejder, som ikke er parallelle med eller fortsætter Ingemann; dansk (eller rettere norsk) Emne har alene »Vilhelm Zabern«; alle de øvrige er - som paavist i Indledningen til »En polsk Familie« - Udslag af det universelle i den ældre Romantik og i Hauchs egen Natur. De viser sig derved i Slægt med den første romantiske Skole i Tyskland, Jena-Skolen, ikke med den anden, Heidelberger-Skolen. Den Stofudvidelse og den Kosmopolitisme, Hauchs første Romaner betegner, ligger langt fra Ingemanns Danskhed og Heibergskolens Hverdagshistorier. Og ad den Vej, Hauch var slaaet ind paa, vandrer han videre. I »*Slottet ved Rhinen eller de forskjellige Standpunkter*« 1845, der foregaa i Nutiden, diskuteres, som Titlen antyder, forskellige Problemer, filosofiske og poetiske. Værket, der handlingsmæssig set er Digterens svageste, gjorde ikke særlig Lykke hos Publikum; dets Værdi beror ikke paa det æstetiske, som Kunstværk er det ringe, men paa det Bidrag, det giver til Forstaaelsen af et Træk i Hauchs egen Karakter: Forfængeligheden; og det er et godt Eksempel paa, hvad Hauch krævede af en Roman: den skulde give Udblik over noget andet og mere end det hjemmevævede. Fælles for de i Sorø skrevne Romaner er den Betydning, de har som Dokumenter til Belysning af Problemer, der opfyldte Digteren selv, og tillige, at de, skønt fremkomne i direkte Modsætning til Ingemann, ved deres noget abstrakte Karakter dog er prægede af Opholdet i det filosofiske Sorø.

1846 drog Hauch som Professor i nordisk Sprog og Litteratur til det danskfjendtlige Kiel; ved Oprørets Udbrud 1848 maatte han flygte til København, hvor han 1849 udsendte »*Saga om Thorvald Vidførle*«. Denne Roman betegner - foruden den sædvanlige Fornyelse i Stof - Højdepunktet af en delvis tidligere paabegyndt Tilslutning til Romantismen III med dens Krav om Tids- og Stedfarve; det sker her i den Grad, at Hauch ligefrem leverer en Art Pastiche, en Efterligning af Sagaen.*)

Men han gaar endnu et Skridt videre. Fra 1851 beklædte han som sin elskede Oehlenschlägers Efterfølger Professoratet i Æstetik; han er nu helt borte fra Sorø *dolgoeO* fra alt, hvad der kunde abstrahere ham og lukke ham inde; 1853 udkom den store, betydelige Roman »*Robert Fulton*«, hvori han vender sig mod Efterromantiken, idet han dels lader Handlingen foregaa i den nye Verden: Amerika, dels til sin Helt vælger, ikke en Digter eller en Filosof, men en Haandens Arbejder.

II.

Det er en hyppig gentagen Bebrejdelse mod Hauch, at Stoffet i mange af hans Værker ikke er valgt ud af en indre Trang, men af ret tilfældige Grunde, uden Rod i hans Personlighed; særlig skal dette gælde hans Skuespil. Denne Anke er ikke berettiget; undersøger man hans Arbejder, vil man i de fleste Tilfælde kunne paavise *personlige* Tilknytningspunkter og *Forudsætninger*; men en stor Digter objektiverer ofte sine Tanker og Følelser, saa man ikke ved første Øjekast øjner Forbindelsen mellem Værk og Frembringer. Rigtigt er det,

at Hauch selv mente at have sin Styrke i Udarbejdelsen af Emnerne, ikke saa meget i at finde dem, men næsten overalt er det muligt at vise, hvad der ved det enkelte givne Emne har grebet ham, ogsaa rent subjektivt. Og Bebrejdelsen kan i hvert Fald ikke fremsættes for »Robert Fultons« Vedkommende; her ligger dybe personlige Oplevelser til Grund.

»Robert Fulton« fremstiller, efter Digterens egne Ord i Fortalen, »Aandens Fremadstræben« og »Geniets Kamp for at bryde sig en ny Bane«. Allerede heri ligger noget personligt. Ordet *Kamp* er betegnende ^{*} iv for Hauch; hans hele Tilværelse var Kamp og Stræben; først for, mod Slægtens Ønsker, at gennemføre sine friere Studier; senere, da Ulykken havde ramt ham, og Poesien »som en trøstende Engel« vendte tilbage til ham, Kampen for at hævde sin Plads paa Parnasset i stadig Dyst mod genstridigt Stof; endelig, i lang Tid af sit Liv, Kampen mod Uforstaaenhed fra Læseverdenens og Kritikens Side. Som Fulton maatte Hauch igennem megen Uvished og Tvivl, før han blev sig sit Maal fuldt bevidst; Hauch dyrkede i sin Ungdom Jura, Naturvidenskab og Poesi; dertil svarer Fultons Virksomhed som Guldsmed og Portrættegner. Og som Fulton maatte døje Haan og Ringeagt, fordi han stræbte fremad ad den Bane, han mente den rigtige, saaledes har Hauch maattet høre ilde, og det fra sin nærmeste Slægt, Faderen og Farbroderen. Fin og taktfuld har han i sine »Minder« ikke omtalt dette, saa man fuldt ud forstaaer, hvor meget han maatte igennem. Hvor han her omtaler Farbroderen, siger han ganske stilfærdigt, at han havde det »Uheld« at vække stor Misfornøjelse hos ham paa Grund af sin Ulyst til at indtræde i en praktisk Livsstilling og sin Interesse for Poesien. Først efter »Vilhelm Zaberns« Fremkomst gik det op for Farbroderen, at Hauch virkelig var Digter (Minder fra min Barndom, S. 201). Til Gengæld taler hans Værker et Sprog, der ikke kan misforstaaes. Allerede i »En polsk Familie« forefindes Kontrasten Fader og Søn; i »Robert Fulton« er Faderens Modstand et Hovedpunkt i Handlingen; denne naar sit Højdepunkt i Bogens mest gribende Episode, hvor Fulton paa Hudsonfloden foretager Prøvefarten med sit Dampskib og dette gaar i Staa. Den, der da giver Signalet til almindelig Udpibning, er - hans egen Fader. Og en Figur som den rige van Gehlmuyden er vel delvis tegnet over Farbroderen. Mindet om Modstanden sad saa dybt i Hauchs Sind, at han ikke nøjedes med at behandle det i Romanen alene; i Tycho Brahe fandt han en ny historisk Personlighed, der havde ført den samme Kamp mod v Miskendelse og Modstand, og han former derover et Skuespil, »*Tycho Brahes Ungdom*«. Dette udkom 1852, Aaret før Romanen, men er i Følge dennes Fortale skrevet efter denne. At Hauch i to selvstændige Værker maa udløse sine Følelser, viser, hvor dybt og varigt de har siddet i den da 62-aarige Mands Hjærte. I den nævnte Fortale tilstaaer Hauch naturligvis ikke, at dette er Bevæggrunden; han sætter en filosofisk Motivering op og fortæller, at de to Værker kun har det almindelige i Grundtanken tilfælles, og at en Idé indeholder noget uendeligt, der kan udvikles og varieres i meget forskellige Kunstværker. I »*Tycho Brahes Ungdom*« er Parallellen mellem Hovedpersonen og Digteren meget tydelig. Begge tilhørte de en adelig Slægt, hvis Medlemmer stod i Statens Tjeneste og derfor krævede, at de unge skulde følge den samme Bane. Begge sætter de sig op derimod og foretrækker til deres Paarørendes store Harmen en »borgerlig« Haandtering, medens Familien med alle Midler søger at lægge dem Sten i Vejen.

Udtryk for noget personligt, og en aandelig Genoplevelse af bitre Minder er i »Robert Fulton« Skildringen af den Modstand, Bogens Helt møder, baade hos de Enkeltpersoner, der repræsenterer Modpartiet, samt hos Publikum og i Pressen. Kritiken var i lange Tider Hauch ugunstig; hans første Dramaer blev haardt medtagne i »Maanedsskrift for Literatur«, Molbech raillerede over »Hamadryaden«, og Hertz spottede Digteren i »Genganger-Breve«. Til Gengæld fremhævede en saa retskaffen Personlighed som Poul Møller det gode i hans første Dramaer, Peder Hjort anmeldte 1839 »En polsk Familie« anerkendende, og 1841 fremkom Heibergs stærkt rosende Omtale af »Svend Grathe«. Men dengang var Hauch ogsaa 50 Aar gammel. Skønt han allerede tidligt søgte at lære af Kritiken, har netop denne efterladt en Brod hos ham, det mærkes i Robert Fulton«, hvor Digteren har gengivet en Række Avisartikler, der giver et helt Kursus i, hvordan det vi gribes an, naar en Mand skal knuses i den offentlige Mening. De forskellige Indlæg anføres ordret in extenso; kunstnerisk vidner det om en vis Ufuldkommenhed til at komponere en Roman, menneskeligt viser det et aabent Saar i Digterens Sjæl. Fulton stemples som en Fantast; hans Svar og Gendrivelse optages ikke, derimod angribes han paany et Par Dage efter. Efter Aars Forløb er det naaet saa vidt, at han beskyldes for at have været vanvittig og i Frankrig at have siddet indespærret paa en Sindssygeanstalt. Han anfører som Trøst et Stykke af en »unævnt« Forfatter; denne Forfatter er Hauch selv. Det hele viser, hvor giftigt Pressen kan arbejde, og hvor vanskeligt det er for den anden Part at dæmme op for Ondsind og Usandhed.

Endnu et Par personlige Elementer findes i Romanen. Naar Fulton blev valgt til Hovedperson, som Tycho Brahe i Skuespillet, er det ikke alene paa Grund af det rent menneskelige Fællesskab i Oplevelser og Skæbne; de to Mænd var begge Forskere af Naturen, som Hauch i sin Ungdom var det; og naar Fulton naar sit Maal trods Modstand og Trængsel, fordi han i sin Stræben ikke søger Rigdom og Glans, men ledes af det ideelle, saa finder vi her et Træk, der er karakteristisk for Hauch selv, og derfor ogsaa danner Grundtanken i en hel Række Værker, baade større og mindre, saa det ses, at det for Hauch har krystalliseret sig til en Idé, hvad der nedenfor skal omtales nærmere.

I sin *Søgen* efter en Skikkelse, der poetisk kunde udtrykke Hauchs Tanker og Anskuelse, er han som saa ofte før gaaet til Historien. I *Fulton*, hans epokegørende Opfindelse og hans Kamp derfor har Hauch fundet en Personlighed, hvor han baade kunde give sit eget og objektivere sig. *Fultons Liv* og *Skæbne* danner derfor Romanens *historiske Forudsætning*. I Fortalen fremstiller Hauch først, hvorledes en Digter særlig bør skildre, hvad han kender vii og forstaar bedst. Dette skal dog ikke forstaas rent udvortes og legemligt. »Digteren skal ikke blot have et rigtigt Begreb om, men tillige en levende Anskuelse af det aandelige Liv, han vil skildre, og dette skal han ligesom have oplevet i sit eget Indre.« For Hauch er den aandelige, indre Forstaaelse det væsentlige, men i Overensstemmelse med Romantismens Krav om udvortes Lokalfarve har han sat sig ind i sin Helts Liv og »nogenlunde«, som han selv erklærer, fulgt dets Gang, medens han dog, hvor det krævedes, har digtet til, hvor Kilderne lod ham i Stikken. Hauch har benyttet flere Beretninger om *Fultons Liv*, men især »*The Life of Robert Fulton, by his friend C. D. Colden*«, New-York 1817. *Coldens Bog* er en forunderlig Blanding af uforbeholden Panegyrik og saglig Gennemgang af *Fultons Opfindelser*; den er baaret af en stærk Begejstring for denne og giver en Forestilling om hans utrættelige Energi og Gaaen paa; derimod faar man ikke noget rigtigt Indtryk af det tragiske Element, der ogsaa fandtes i hans Liv ved den stærke Modstand, han mødte. *Coldens Bog* forholder sig til Romanen som en primitiv Torso til en fuldt udarbejdet Statue. Hos *Colden* findes *Omridsene*, dog kun antydede, hos Hauch har den formende Haand arbejdet og udført et Værk i alle Enkeltheder.

Naar Hauch nogenlunde mener at have holdt sig til *Fultons Livsgang*, maa Eftertrykket lægges netop herpaa. Paa to Punkter afviger han især fra det faktiske. *Fultons Europaophold*, der varede en Snes Aar fra 1786-87 til 1806, er hos Hauch henlagt til Tiden fra ca. 1795 til 1806, saavidt det kan ses; *Europarejsen* foretog *Fulton* for at uddanne sig yderligere baade som Tegner og Opfinder; denne Grund anfører Hauch ogsaa, men den egentlige Grund til *Bortrejsen* er for ham, at *Fulton* vil unddrage sig *Forfølgelse* og *Fordomme*. For det andet lader han *Fultons Fader*, der døde, allerede da *Sønnen* var tre Aar gammel, endnu være i Live, da *Prøvefarten* foretoges 1807, og organisere *Udpibningen*. Dette er en viii *licentia poetica*, der - som før omtalt - saa grelt som muligt skal tjene til at vise Omfanget af *Modstanden*.

Og hvad Kilderne helt mangler, er den *Idealisering* af *Hovedpersonen*, der finder Sted, og hele det Element af *Poesi*, der *naturnødvendigt* kommer til, naar en *Kunstner* former et Stof.

Litterært set er denne Roman, som Hauchs øvrige, beslægtet med *Goethes* og *Romantikens Romanform*. Hvad der i *Indledningen* til »*En polsk Familie*« i *Almindelighed* er sagt herom, gælder ogsaa for »*Robert Fulton*«. Valget af *Amerika* som *Skueplads* er ikke alene betinget af, at dette Land er *Fultons Hjemsted*, men hænger vel sammen med den i *Tidens Litteratur* herskende *Lovprisning* af den nye Verden som den primitive, der ikke var tynget af *Historie* og *Kultur*. *Fremhævelsen* af *Naturens Evangelium* gaar helt tilbage til *Rousseau*; *Digterne* følger ham; i det 18. Aarhundrede eksempelvis *Bernardin de St. Pierre* og hele *Idyldigtningen*, i *Romantikens Periode* *Mænd* som *Chateaubriand*, *Lenau* og *Goethe*, hvilken sidste især har paavirket Hauch.

Goethe følte sig i flere Perioder af sit Liv tiltrukket af *Amerika* og har baade i *Prosa* og paa *Vers* udtrykt sig lovprisende om dette de store *Muligheders Land*, hvor alt var nyt og frisk. Paa flere Steder i de to *Romaner* om *Wilhelm Meister* omtales *Amerika*; i *Samtalerne* med *Eckermann* erkender *Goethe* *Nødvendigheden* af en *Panamakanal*, i »*Faust*«s anden Del minder dennes *Landvindingsbestræbelser* om den amerikanske *Kolonisering*. Et betegnende Udtryk for *Goethes Syn* paa *Amerika* er følgende *Udtalelse* i »*Zahme Xenien*« fra 1827:

Amerika, du hast es besser
Als unser Kontinent, das alte,
Hast keine verfallene Schlösser
Und keine Basalte.
Dich stört nicht im Innern,
ix Zu lebendiger Zeit,
Unnützes Erinnern
Und vergeblicher Streit.

Denne *Betragtningsmaade* har virket paa Hauchs Syn; først mere i *Almindelighed* ved *Fremhævelsen* af *Amerika*, hvis *Natur* og *Fred* han dvæler ved under *Skildringen* af *Fultons* og *Barlows Udflugt*, dernæst særligt i »*Barlows Digt om Amerika*«. Dette Digt er skrevet i de frie *Rythmer*, Hauch som faa andre mestrede; *Formen* kan føres helt tilbage til den klassiske *Poesi*, til *Pindars græske lyriske Korsang*, men *Mellemløddet* er *Goethe*, der i sin *Ungdom* skabte en Række mesterlige *Digte* i disse friere *Former*.*) Af ham har Hauch lært, og her staar han i vor *Lyrik* som en ubetinget *Mester*, der kan sidestilles med *Goethe*. *Sangen til Amerika* er et storslaaet og fuldkomment *Kunstværk* uden *Lyde*, en prægtig *Hymne* til den nye Verden. Efter en *Tak* fra *Digteren* til »ham, fra hvem *Lyset* kommer«, fordi han lod ham fødes i dette Land, *skildres selve Landet* med dets *Natur* og *Dyreverden*, fremdeles den *Opgave*, *Herren* har tildelt *Landet*: at være et *Paradis*, gemt af *Gud* til *Slægternes Forryngelse* i *Naturen*, og til et *Fristed*, hvor de forfulgte atter kan hæve deres *Pande* og rejse sig. *Stilen* er ogsaa *goethesk*, paa en *Gang* dybt poetisk og frisk sanselig (der tales om *Landets Indvold*, svarende til *Goethes Brug* af »*Eingeweide*«; og dets *Ribbeen*), saa man sér for sig,

hvad der skildres.

Blandt Bogens andre Digte findes de to gribende Sange: »Jeg mindes vel et Sted, gid jeg var der igjen«, og »Naar Svanen drømmende paa Strømmen bølger«, der begge i deres fortættede Stemning har en vis Lighed med Goethes smaa lyriske Digte; det sidstnævnte er beslægtet med og maaske paavirket af »Nähe des Geliebten«.

*
- x

IV.

Skønt »Robert Fulton« i sin *Komposition* ingenlunde vidner om nogen overlegen Beherskelse af den episke Teknik, læses og nydes den dog som et Kunstværk, ja, den virker næsten musikalsk: som én mægtig Hymne til Udholdenheden og Trofastheden mod Idéen. Begyndende med en Episode fra Fultons Barndom følges hans Liv til Dødens Komme, altsaa spændende over et halvhundredede Aar; og i Slutningskapitlet føres Personernes Skæbne til Endemaålet. Romanen er et Epos i Prosa, men med lyrisk Karakter. Dertil bidrager direkte de indstrøede Digte, indirekte de Betragtninger og Overvejelser, Forfatteren anstiller. Skønt Hauch aldrig naaede til Fuldkommenhed i Romanens Form, betegner denne Roman ikke desto mindre et Fremskridt. Først og fremmest er Hauch gaaet bort fra at tynde sit Værk ved de store Indskud, der vel uddyber Personkarakteristiken eller Handlingen, men ogsaa ofte sinker denne. Begivenhedernes Gang skrider rask frem; de Avisreferater og Breve, der anføres, er føjet organisk ind paa de Steder, hvor de hører hjemme, og føles ikke som noget paaklistret. Den udstrakte Brug af Symboler er forladt, Fortællemaaden er den ældre Mands nøgterne og klare, der er noget efteraarsagtigt over *Stilen*. Denne virker tiltalende og poetisk, først ved den dybe Medfølelse med Hovedpersonen, fremdeles ved Digtene, endelig ved de fine Naturskildringer. Disse findes især i Fortællingen om Fultons og Barlows Udflugt (I Del, Kapp. 7-14) og i Beretningen om Damperens Prøvetur (II Del, Kapp. 17-19). Paa det første Sted er der over Fremstillingen virkelig noget af den »*indian summer*«, som Hauch aandeligt havde i denne Periode, og Kapitlerne, hvor Fulton naar sit Maal, er - som Vilhelm Andersen siger - Hauchs bedste Prosakunst. Hauch, der skelnede mellem de Digtene, der har Syner, og dem, der sér, og der som oftest selv hørte til de første, har her virkelig sét, og han har berettet det séte, saa vi andre ogsaa sér xi det. Skibet skrider frem paa Floden som en »uhyre Slange«, det *skal* gaa fremad, Hindringerne skal overvindes. Fremhævelsen af Naturen bringer dertil et Element af Stemning ind, saa Færden næsten føles som en hellig Rejse, en Pilgrimsfærd. Bjærgene taarner sig op, som vilde de spærre Skibet dets Vej, men det naar frem; Ildgnisterne flyger i Vejret og betegner den flammende Vej; det bliver Nat; og medens Navnet Fulton runger gennem Bjærgene og ved Ekkoet forkynder hans Lov, skinner de evige Stjerner over hans Isse. »En episk Skildring med dramatisk Spænding og lyrisk Stemning« (Vilhelm Andersen), Bogens Højdepunkt i enhver Henseende, baaret af en uforlignelig Stemning.

Men ikke blot paa disse to Steder vækkes en Stemning; rundt om er det, som Himlen med de lysende Stjerner hvælver sig og efterlader Renhed og Ro i Læserens Sind.

Ogsaa i *Sproget* er Digteren gaaet frem; ganske vist staar det - som før hos Hauch - i Gæld til det tyske, men Overgangene mellem de enkelte Afsnit er ikke kejtede som før, Personerne taler mere direkte, uden stadig at sige, raabe, gjenmæle og anmærke; Grebethoden over for Emnet har faaet Digteren til ogsaa i det sproglige Udtryk at yde mere, end han før havde evnet.

V.

Paa omtrent samme Stade som før staar Hauch i Skildringen og Karakteristikken af *Personerne*; som Samtiden i det hele manglede han Sans for det individuelle; Personerne indføres ved en kort Beskrivelse af deres Ydre, saa vi nogenlunde kan tænke os dette; den lille Enkelthed, der særpræger, mangler for det meste; det er stadig Typen, Hauch fremstiller.

Grupperingen er i »Robert Fulton« givet med de agerendes Indstilling over for Hovedpersonen. I

Midtpunktet staar Fulton, omgivet af sine Hjælpere; over for ham, Idealisten, der bliver sig selv tro, skildres xii som Modsætning i Laura den Aand, der gaar paa Akkord for at opnaa Verdens Glimmer; mod ham arbejder en Række Magter, der direkte søger at hindre hans Værk; endelig fremstilles som Folie for Fulton to Milieuer: Pengegriskhedens Verden og Kvækersamfundet, der begge, uden direkte at modarbejde, tildels staar uforstaaende for hans Stræben.

Mod Maalet styrer Fulton og hans Hjælpere. Fulton, Bogens Helt og Hovedperson, er naturligt den, der karakteriseres fyldigst. Han staar betydeligt kraftigere end Adalbert i »En polsk Familie«, som han er i Slægt med, forsaavidt som han ikke naar Maalet uden Tvivl. Men Fulton er langt mere end denne en Handlingens Mand, selv om han i nogen Grad spreder sine Evner paa Omraader, der er Omveje. Hans herskende Evne ligger i ham som et Instinkt, der bryder frem gennem de Hindringer, der taarner sig op. Et Indtryk af det instinktive har Digteren fint fremstillet i Bogens første Kapitel, hvor Fulton som Dreng i barnlig Leg allerede foregriber sit Maal: at skabe et Fartøj, uafhængigt af Vindens Luner. Senere, under Udflugten med Barlow, former Maalet sig drømmeagtigt for ham som dette: urokkeligt at holde én Tanke fast, og for denne at ofre »Velfærd og Liv og Alt, hvad der blot har en udvortes Glans«, paa samme Maade som Columbus. Men hvilken Tanke er det, der skal fastholdes? Tvivlen melder sig: er det Tegnekunsten eller de mekaniske Videnskaber? Samtalen med Franklin fører ham et Skridt fremad, han bliver nu sikker paa sit Kald; han er udset til at fuldføre en Bedrift i Aandens Rige, og da dette var blevet ham klart, »gik en stille Gysning igjennem hans Inderste ... Tillige følte han, at hans Liv nu havde fundet sit Indhold og sit styrende Midtpunkt«. Ud fra denne Sikkerhed opgiver han Rigdom og Kærlighed: han afslaaer van Gehlmuydens Penge, da disse kun kan erhverves med Opgivelsen af hans Livsplan; han vrager Laura, der nok elsker ham, men kun vil ægte ham, hvis han vil tage Rigmandens Penge.

XIII

Dog, det højere Liv gives ikke for intet, han har valgt og arbejder paa Udførelsen af sin Plan. Fjenderne mobiliserer; alle Midler anvendes, for Hensigten helliger Midlet; i sin Fortvivlelse vil han styrte sig i Floden, men reddes af den brave David Baxter. For at samle sig forlader han sit Fædreland og er ti Aar i Europa, hvor han til Erstatning for Laura i Abigail finder en Hustru, der formaar at se bort fra ydre Glans. Efter en vildsom Vandring ad nye Omveje, der en Tid synes at føre bort fra Maalet, drager han endelig hjem til den sidste afgørende Kamp, der ender med Sejren. Fjenderne rykker paany frem, og Prøvens Dag oprinder. Endnu en Gang synes det, som alt i bogstaveligste Forstand skal gaa i Staa, han har nu hele Hoben mod sig, endog med Faderen som Anfører, men pludselig skrider Skibet frem, Færden er endt, Sejren er vundet, nu jubler Mængden. Her viser Fulton sin sande Storhed; han føler, at det, han har ydet, næppe kan »lignes med en Gnist, der glimter et Øieblik og forsvinder, og med den Røg, der henveires i Luften, naar vi sammenligne dem med den Eviges lysende Gjerninger«. Han føler, at Guds Værker overgaar alt Menneskeværk.

Blandt Fultons Hjælpere er først og fremmest Franklin. Denne gamle Frihedshelt, der ved sin Opfindelse af Lynaflederen selv blev en Menneskehedens Velgører, er ret i Stand til at forstaa, hvad Nytte og Gavn Fultons Arbejde vil bringe Menneskene; Stræben efter det nyttige er det, der har ledet Franklin; der er ikke høj Himmel over hans Virke, skønt dette netop »fravristede Himlen Lynet«; ad de praktiske Opfindersers Vej skal Menneskene knyttes nærmere sammen, og da Fulton virker i denne Retning, vækkes Franklins Interesse; han profeterer hans Daad og yder ham sin Støtte, især - om man saa maa sige - ved at stive ham af og gøre ham sikker paa sit Maal. Til Hjælperne hører fremdeles Barlow, en ræsonnerende Natur, men tillige Kunstner og Digter, hvorfor hans Bistand ikke saa xiv meget bestaar i direkte Handlen for Fulton (dog støtter han ham med Penge, ligesom den retskafne Gæstgiver John Bridle), som i en bestandig Tro paa hans Kald og i Forstaaelsen af hans Opfindelses Betydning, hvad han udtrykker ved at tilegne ham sit Digt om Columbus. Mest virksom er David Baxter, den personificerede Trofasthed, hvis hele Tilværelse er én stor Opofrelse for Fulton. To Gange redder han dennes Liv, og da Dampskibet bygges, er det ham, der trofast arbejder med og vaager over, at intet ødelægges. Endelig paa Prøveturen, da Skibet gaar i Staa, og alt synes at briste, finder han i en Haandevending Fejlen og retter den. Beskeden vil han ikke tage mod Ros: han er Bælgetræderen ved Orgelet, der blot passer Mekanikken, mens Mesteren frembringer Tonerne. Endnu en Støtte har Fulton i Hustruen Abigail, men den er af mere passiv Art. Hun er et Naturbarn, men staar noget abstrakt for Bevidstheden, hvilket delvis har sin Aarsag i, at Digteren har søgt at ramme hendes Væsen ved at sammenligne hende med et af de fromme Billeder fra Middelalderen, eller ved at ligne hende ved en Lilje, der er vokset op ensom i Skoven, og som udsender sin Duft og blomstrer. Men hun formaar at berede sin Mand et fredfyldt Sted, et Hjem, hvor han kan finde Ly for Stormene udenfor; hun hører efter sin Natur ikke til dem, der kan drive ham frem, men hun er beredt til at følge ham, stille og trofast. Det er derfor et smukt Symbol, at Fulton, da han forlader hende, efter at have truffet hende første Gang, overlader Hunden Trusty (Trofast) til hendes Varetægt.

Medens Abigail ved sin usammensatte Natur (men ikke ved sin Passivitet) kan minde om Hauchs Hustru, er Laura, Repræsentanten for Modsætningen til Fultons Stræben, en ganske anden Type. Hun er en »interessant« Kvinde, en sammensat Natur, som Dyveke i »Vilhelm Zabern«, en Indrømmelse til den heibergske Skoles Krav om Menneskeskildring, og i Væsen beslægtet med en ung Pige, Hauch som Dreng xv traf i Malmanger Præstegaard, en Blanding af Kækhed og Følsomhed (Minder fra min Barndom S. 165). Laura har Mulatblod i sine Aarer, hendes Ydre er pragtfuldt, hun besidder en stærk Lidenskabelighed, men tillige en stærk Følsomhed; hun rører Fultons Hjærte, og det i egentligste Forstand, da hun som Barn ved at lægge

Haanden paa hans Hjærte opdager, at han endnu lever, skønt man allerede ansaa ham for død. Skønt hun elsker Fulton, kan hun alligevel ikke for hans Skyld opgive Rigdommen og slaar derfor over i Had og Spot, da hendes Kærlighed afvises; hun sælger sig saa til Advokat Gray og vinder i Europa Rigdom og Ære som fejret Sangerinde, men samtidig mister hun sin Sjæl; før sang hun sine smaa Viser med Dybde og Følelse, nu foredrager hun med stor Kunst de vanskeligste Sangnumre, men det hele er tom Virtuositet; Glansen er erhvervet paa Aandens Bekostning. Her staar hun ganske modsat Fulton; medens denne ofrer Livets Goder i Aandens Tjeneste, ofrer hun denne for den ydre Glimmer. Derfor væmmes hun baade ved sin Berømtthed og ved den Mand, der blot har ægtet hende for at udbytte hende; hun ønsker, at hun ikke var den berømte Kunstnerinde, men en stille Kvækerkvinde; og i Stedet for sin egoistiske Mands kolde Kærlighed kræver hun Ild og Lidenskab, hvorfor hun paa et Maskebal i Paris hengiver sig til Fulton; Frugten heraf bliver et Barn, Formælingen mellem Fultons Aand og Lauras Lidenskab, en overjordisk Engel, der kun kort gæster denne Jord. Og kort efter Fultons Sejr dør Laura efter i et Brev til ham at have vidnet, at han var den eneste, der havde vakt hendes Kærlighed; led ved Livet frygter hun dog Døden og dens Mørke. En tragisk Karakter, alsidigt og fint opfattet.

Forrest i Rækken af Fultons Modstandere staar Faderen. Skylden for sin og Familiens Nød tilskriver han Sønnen, han lukker sin Dør for ham, og den Dag, Prøvefarten med Damperen skal finde Sted, ser vi ham, høj og monumental paa Bakken, xvi repræsenterende Slægtens og Familiens Protest mod det Vidunder, der for dem er Galskab, et Udtryk for den ældgamle Modsætning mellem Fader og Søn, som Hauch selv kendte saa godt. Men han angrer og erkender sin Uret, alt ender i Forsoning; man ser for sig en Gruppe: Bedstefaderen velsignende Sønnens Børn, som Moderen fører til ham; tre Generationer i kærlig Forening.

Mere ondsindet er Advokat Gray. Kold og hjærteløs, er han Egoisten i Renkultur, og mere end det, han gør Skade, hvor det er ham muligt. Han er en af de Vulkaner, der udkaster Dynd i Stedet for Ild, siger Barlow om ham. Ægteskabet med Laura er »en Forening imellem Lossen og Daadyret«; en Hustru er et Objekt, der kan udnyttes og skaffe de til en komfortabel Tilværelse nødvendige Penge. Fultons Idealisme er han uforstaaende overfor, da han selv mangler ethvert Præg heraf; en Kunstners Opgave er at behage Publikum; for Gray er der i Tilværelsen ikke Tale om Ret eller Uret, en Sag er kun til for at forsvares godt; Livets sidste Maal er den store Ligegyldighed, hvad der dog ikke udelukker et maalbevidst Arbejde for at ødelægge, hvad han hader. Han er tillige falsk; han søger økonomisk at faa Fulton i sine Garn, skriver i Begyndelsen rosende Artikler om ham og rakker ham derefter ned ud fra den Betragtning, at Bagtaelsen har sin Berettigelse; han er den negative Fornægtelsens Aand, virksom til det sidste for at gøre ondt. Med en vis Befrielse erfarer man, at han dør for Morderhaand, Lauras sorte Slave hævner sin Frue. Denne »fine« Skurk bastaas smukt af sine to Haandlangere, Jack Turner og Dusty Nickels, den første en træsk og spidsfindig Skurk, den anden en aabenlys Kæltring, to i al deres outrerede Modbydelighed næsten dickenske Figurer. Naar hertil føjes Forfølgelsen fra Pressen, personificeret i den karakterløse Frasehelt Dennison, som, da Stemningen svinger, naturligvis gør Svingningen med, og Modstanden fra den stupide Mængde, der opfatter Fulton som en gal og navnlig er xvii forbitret paa ham, fordi hans Opfindelse vil gøre Sejlmagerne brødløse, et ræsonnerende Chor, en værdig Afløser af det græske, vil man have faaet et Indtryk af de Hindringer, der var at overvinde.

Nærmest ubegribende over for Fulton staar de to Rigmænd. Van Gehlmuyden er langt ude i Slægt med Fulton, som han i Begyndelsen hjælper med Penge. Senere unddrager han ham sin Støtte; som fed og solid Hollænder kan han forstaa, hvis Fulton vil male Vægge og Døre eller etablere sig som Guldsmed, hvortil han byder ham sin Hjælp. Ganske godmodig, som han alligevel er, gaar han saa vidt, at han vil indsætte Fulton til sin Arving, saafremt han vil opgive sine Griller; med en Blanding af Raseri og Uforstaaenhed er han Vidne til, at Fulton afslaar hans Tilbud; og da denne ikke engang kan paatage stig at reparere hans Pagode, saa den igen kan bevæge Hovedet, er han overbevist om Fultons uhelbredelige Dumhed og Uduelighed. Den tynde Greenwood, der er lutter Profil, »skaaret ud af en Osteskorppe efter Aftensmaaltidet«, har kun Sans for Penge, et Ord, som han evner at udtale paa en Maade, saa det mærkes, hvad der er Midtpunktet i hans Liv. Han er nærmest maabende, da han hører, at Fulton har givet Afkald paa de mange rare Penge.

Kvækerfamilien med den ærværdige Patriark Thomas Milburn i Spidsen repræsenterer den religiøse Askese, der giver Afkald paa al verdslig Stræben, der for dem synes unødigt Tant; det gælder om at vinde Freden. Dog forstaaer de det ideelle Element i Fultons Arbejde, og Abigail bliver, som før nævnt, Fultons Hustru. Kvækermilieuet har Hauch medtaget, dels for at gøre Samfundsbilledet mere alsidigt, dels for at vise, at Mennesket her paa Jorden ikke alene bør stræbe mod den himmelske Fred, men ogsaa bruge sine Kræfter til Menneskenes Gavn.

»Robert Fulton« betegner i sin *Idé* en ny Variation af en Yndlingstanke hos Digteren: den rent aandelige Stræben og Søgen over for den aandløse xviii Materialisme, i dette Tilfælde Geniet over for Virtuositeten. Geniet kæmper med forskellige lavere staaende Magter for at bryde sig en ny Bane. Denne Tanke har hele Livet igennem været levende for Hauch; fra »Hamadryaden« over Romanerne lige til »Charles de la Bussière« findes den atter og atter fremstillet og varieret,*) ja, det kan siges at være Hauchs Grundanskuelse af Livet: Frem mod Idealet og Maalet, selv gennem Kamp, uden Skelen til og Leflen for lavere Magter, selv om Lønnen og Anstrengelsen maaske først kommer hinsides. At Hauch her har udtrykt sit Inderste, ses af, at denne Grundanskuelse genfindes subjektiveret og personlig udtrykt i flere af hans skønneste lyriske Digte, som »Bekjendelsen«, »Sangfuglen«, »Trøst i Modgang« og »Sang ved

Naturforsker mødet i Kjøbenhavn 1860«. I »Robert Fulton« er Fremstillingen af Ideen interessant derved, at Helten vel arbejder »sub specie æterni«, men dog naar sit Maal og finder Forstaaelsen her paa Jorden. Og mere endnu, denne Helt er en »Mekaniker«, en Haandens og Virkelighedens Mand. Herved bliver Værket en Reaktion, først mod den overdrevne Romantik hos Hauch selv, men især mod Romantikens Udvandning og Efterblomstring i 1850-erne; det staar paa Linje med to andre Værker fra denne Periode: Paludan-Müllers »Benedikt fra Nursia«, hvis Hovedperson er en praktisk Natur, der reformerer Munkelivet fra asketisk Rugen til solidt Kulturarbejde, og Ingemanns »Landsbybørnene«, der paa dansk Grund viser den samme Modsætning mellem Aanden og den falske Virtuositet som »Robert Fulton« paa amerikansk, ligesom baade Ingemanns og Hauchs to Værker vidner om en vis Realisme og Sans for Livet hos to ellers udprægede Romantikere.

*

—